

Eesti ei või jääda tühjaks

Riigikogu Toimetiste vestlusringis 7. novembril arutati Eesti rahvastiku arengu teemal.

Arutelus osalesid Yoko Alender (Reformierakond), Monika Haukanõmm (vestlusringis veel Vabaerakond), Heljo Pihhof (SDE), Raivo Põldaru (EKRE) ja Siret Kotka-Repinski (Keskerakond). Helir-Valdor Seeder (Isamaa) saatis oma vastused kirjalikult.

MART RAUDSAAR: Siin laua ümber on peale minu kõik Riigikogu rahvastiku erikomisjoni liikmed. Seega ongi paslik alustada komisjoni tegevusega. Saan aru, et komisjon on kokku kutsutud selleks, et me ära ei kaoks, et Eesti tühjaks ei jääks. Aga mida selles komisjonis on vahepealse aja jooksul tehtud?

SIRET KOTKA-REPINSKI: See komisjon kutsuti ellu selleks, et pöörata tähelepanu ja vastata küsimusele, kas meil on rahvastikukriis. Komisjon on tegutsenud päris pikka aega ja meie üks põhilisi välja töötatud dokumente on rahvastikupoliitika põhialused aastani 2035¹, mille eesmärk on anda alus kõikidele arengukavadele ja tegevuskavadele ehk suunised, mida peaksid tegema Eesti valitsus ja järgmised valitsused, Riigikogu ja ministeeriumid, et meie rahvastik oleks aastani 2035 samas koosseisus ja suurusjärgus

olemas. Oleme tegevuses võtnud arvesse nii inimesi, kes sünnivad, kui ka inimesi, kes meie juurest peavad lahkuma ning sedagi, kuidas eluiga pikendada. Oleme vaadanud rahvatervist – mitte rahvatervist ainult selles võtmes, kui haigestunud inimene vajab arstiabi, vaid rahvatervist inimese terve elukaare kontekstis. On käsitletud ka rännet, nii sisserännet kui ka väljarännet, samuti integratsiooni ning küsimust, kuidas me ikkagi saaksime paremini lõimuda. On käsitletud veel, kuidas meie eri kogukonnad võiksid haridussüsteemis koos toimida. Ning ühe, kindlasti ühe tähtsama osana oleme uurinud, kuidas Eesti inimesi ja meie talente rohkem märgata ning kuidas panna see kõik Eesti heaks tööle, nii et inimesed tunneksid end Eestis väärtuslikuna ja Eesti riik saaks olla oma inimeste üle uhke.

MART RAUDSAAR: Komisjon on kaasanud oma töösse rahvastikuteadlasi. Nende sulest on mitmed uue Riigikogu Toimetiste numbri artiklid, aga võib-olla soovib keegi teist midagi lisada nende komisjoni töövilja kohta.

MONIKA HAUKANÕMM: Mina võin lisada, et komisjoni üks väga ambitsioonikas eesmärk oli leppida poliitikute ja erakondade üleselt kokku, mis on meie suurem eesmärk. Ei saa olla midagi suuremat, kui eesti rahva püsimine ja säilimine ja arenemine. Aga see, mis minus küsimusi tekitab, on rahvastikupoliitika põhialuste koostamine aastani 2035. Demograafilisi ja rahvastikuprotseesse silmas pidades on see natuke liiga lühike aeg, sest tegemist on pikaajaliste

¹ Rahvastikupoliitika põhialused 2035. [2018]. Riigikogu rahvastikupoliitika töörühma dokument. – <https://www.riigikogu.ee/wp-content/uploads/2018/03/Rahvastikupoliitika-pohialused-2035-PDF-680-kB.pdf>.

protsessidega, mis ei kanna vilja väga kiiresti.

Me käsitleme seda ampluaad ka laiemalt ehk räägime sellest, kuidas tulevad ühiskonnas toime vanemaealised. See kõik on üks tervik. Ent mis teeb pisut kurvaks, kuigi meil on üks eesmärk, on Eesti rahva püsimine. Kas sellistel teemadel nagu rahvastiku püsijäämine, me tegelikult ikka suudame kokku leppida? Meil on lahendusteede puhul pisut erisugused nägemused. Aga meie tarkus peaks seisnema selles, et suudame olulises kokku leppida – et on asjad, mille üle me enam ei vaidle. Nii nagu me ütleme, et meil on kaitsekulutused kaks protsenti [sisemajanduse koguproduktist] või rohkem, siis me ei vaidle selle üle ja suudame mingisugustes eesmärkides kokku leppida.

YOKO ALENDER: Jään komisjoni vajalikkuse osas siin eriarvamusele. Ma arvan, et ka selle komisjonita oleks iga Riigikogu liikme, iga ministri ja iga Eesti inimese mure ja kohustus tagada Eesti kestmine. Ja selle kokkuleppimiseks ei ole vaja komisjoni. Kuidas sinnani jõuda, selleks on erakondadel loomulikult erinevad maailmavaatelised lähenemised, et kas valida üks või teine tee. Sellest tulenevalt on väga loomulik, et teatud asjades ei saagi olla konsensuslikku kokkulepet, sest erakonnad on oma maailmavaatele toetudes läinud valimistele oma programmiliste seisukohtadega, millele inimesed annavad mandaadi, ja sealt juba tulenevad lahendused. Eesti kestmisest räägib juba põhiseadus, selles me oleme ammu kõik juba ühel nõul, selle jaoks ei ole vaja komisjoni, et seda kokku leppida.

Pigem on see komisjon olnud minu meelest poliitikute harimise koht. Väga tore, kui saame endale seda lubada, aga kohati on mul siiski kahtlus, kas me ei peaks selle eest hoolitsema rahvasaadikutena igauks ise. Aga kui leiame, et meil on käepärast nii palju vabu vahendeid, et saame iga nädal kokku tulla ja kuulata spetsialiste, kes tegelevad teemaga – väga tore. Olen ka ise püüdnud osaleda – nii palju kui aeg on võimaldanud –

ja toonud lauale teatud teemasid, tõesti, viies käsitluse amplituuda väga laiaks. Aga ma arvan, et ka ilma komisjonita saab ja tuleb tööd teha.

RAIVO PÕLDARU: Nõus Yokoga, et maailmavaated on erinevad. Aga milles kindlasti kokku saaks leppida, on see, et iga seadus, mis Riigikogust välja läheb, võiks arvestada aspekti, kuidas see seadus mõjub rahvastikule, elanikkonnale. See võiks olla ülene, mille puhul on ilmselt kõik nõus. Ja teiseks, kui oleme leppinud kokku, et rahvastikuprobleem on tõsine ning me võime rääkida isegi rahvastikukriisist, peaks olema selle probleemi lahendamiseks ka keskne juhtimine. Sest teadupärast 2009. aastal likvideeriti rahvastikuministri koht ja kaotati tema büroo ning nende ülesanded jagati teiste ministeeriumite vahel. See ei olnud hea lahendus, sest selline jagamine ei ole Eestis asja paremaks muutnud. Seega võiks olla tsentraalselt tegutsev institutsioon, mis oleks ka kokkulepitav, siin ei ole minu meelest ideoloogiaga midagi pistmist.

SIRET KOTKA-REPINSKI: Minu meelest on vajalik, et niisugune erikomisjon loodi, mis oleks võinud muidugi ka mingi muu keha olla, sest kui me vaatame Eestit taasiseseisvumise ajast alates, siis Eesti rahvastik on vähenenud. Valitsused on toimuvat lihtsalt vaadanud ja tõdenud, et väheneb, aga selleks pole loodud mingisugust institutsiooni, et asju üle vaadata ja hakata plaanima tulevikku. Nüüd on viimased kaks aastat olnud rahvastiku ja rahvastikukriisi teema päevakorral. Varem väideti, et inimeste lahkumine Eestist palga pärast on normaalne. Praegu me ütleme, et see ei ole tegelikult normaalne, me peame ikkagi mõtlema, et mismoodi [hoida] neid inimesi, kes tahavad Eestis elada ja lähevad lihtsalt palga pärast Soome tööle. Selles küsimuses on veel pikk tee minna.

Teiseks tahtsin öelda, et komisjonis oleme näinud väga selgelt seda, et [rahvastiku] teemad on ministeeriumide vahel killustunud ja mitte keegi ei koordineeri

vabariigis rahvastiku arengu protsesse. Iga ministeerium tegeleb väikse tükiga, aga need tükid ei saa tihtilugu omavahel kokku või siis ei lähe nad üldse kohakuti. Seetõttu on oluline, et järgmised sammud oleksid täitevõimu tasandil juba väga konkreetsed ja hästi fookustatud.

HELJO PIKHOF: Komisjon on tege-
lenud väga vajalike teemadega. Kuna ma olen varem tegutsenud aktiivselt sotsiaalvaldkonnas, siis võin öelda, et käsitletud teemad on olnud kõik väga vajalikud. Ja oleks tore, kui komisjoni liikmed teemasid ka oma erakonnas edasi kannaks. Meie töös leidub palju asju, mida saab panna isegi valimisprogrammi. Mis on kõige olulisem? Ma arvan, et rahvastikuministri koha kaotamine ei olnud kõige õigem tegu. Tegelikult peaks meil olema rahvastikuminister. Ma olen isegi kunagi aidanud rahvastikuministri bürool koostada tegevuskava. Ja seda on võimalik teha siis, kui rahvastikuminister on olemas või kui vähemalt koalitsioonipartnerid suudavad olulises kokku leppida. Loomulikult on praegu valimised tulemas ja igaüks ajab oma rida ning seepärast ei taheta selles ühes paberis [erikomisjoni tööviljas] – mis on isegi väga kõrge üldistusastmega – kokku leppida. Mina näen seda niimoodi. Ja kui üks või teine erakond ütleb, et teeks midagi teistmoodi – siis, kui teed teistmoodi, ei olda ikka nõus. See kipub olema nii kõikide erakondade puhul. Arvan, et meie komisjon on olnud igal juhul ühest küljest hariv – nagu ütles siin Yokogi –, aga teisest küljest aidanud teemat päevakorras hoida. Ma ei saa komisjoni olemasolu kuidagi maha laita.

MART RAUDSAAR: Läheme nüüd konkreetsete meetmete juurde. Kuulates teid, mõistan, et üldise konsensusena saavad kõik aru, et probleem kui selline on olemas. Ja samuti leitakse, et rahvastik ja ka eestlaste hulk ei tohiks väheneda. Eri vaatevinklid tekivad meetmetest rääkides. Põhimõtteliselt on meil neli viisi, kuidas saada inimesi juurde: kas võtame vastu uussisserändajaid; kas võtame tagasi

Heljo Pikhof (SDE)

Foto: Erik Peinar

Eestist ära läinud inimesi, kes tagasi tulevad; kas suurendame iivet või pikendame inimeste eluiga, et nad nii vara ära ei sureks. Siia juurde tulevad võimalikud poliitilised meetmed. Ilmselgelt eksisteerib eri arusaamu ja see on täiesti normaalne.

Mis te arvate, millised peaksid olema meetmed – jättes kõrvale komisjoni töö, sellest oleme piisavalt rääkinud –, et rahvastikuprobleemiga tegeleda ja sellest tulu tõuseks?

RAIVO PÖLDARU: Ma ütleksin, et kõik meetmed on vajalikud ja aitavad kaasa sellele, et Eesti rahvaarv võiks mingil määral suurened – mis aga teadlaste arvamuse järgi võib juhtuda heade juhuste kokkulangemise korral alles sajandi lõpuks. Kindlasti on erakonniti eri lähenemisi. Meie EKREs kindlasti ei taha stimuleerida odava tööjõu sissetulekut. Samas pole me tööjõu sissetuleku vastu lõpuni. Küsimus on vajaduspõhises tööjõus. Ja teised meetmed, ülejäänud kolm, on kõik vajalikud. Oluline on Eestist lahkunud inimeste tagasitulek. Kuulu järgi

ongi viimasel ajal vist Eestisse tagasituli-
jaid juba rohkem kui ärasõitjaid, mis on
muidugi tervitatav nähtus. Nii et ilmselt
peaksime tegelema kõikide meetmetega.

MONIKA HAUKANÕMM: Kui
mõtelda, mis neist meetmetest kõige
tähtsam võiks olla, siis mina paneksin
rõhu sellele, et meil sünniks rohkem lapsi.
See on ikka kõige-kõige tähtsam. Kuigi me
teame, et võib-olla meie sündimuskordaja
natuke kasvab ja jõuab varsti juba 1,7-ni –
siis rahvastiku taastetasemeni jõudmiseks
on vaja jõuda sündimuskordajani 2,1.
Sinna on tegelikult ju veel väga pikk tee
minna. Me oleme palju rääkinud esimesest
ja teisest lapsest, nüüd on meil õnneks ka
kolmanda lapse toetus. Aga me peaksime
jõudma ka ühiskonna tasemel mentaalselt
selleni, et kolm pluss enam last on nor-
maalsus, mitte mingisugune anomaalia,
mida vaadatakse pika pilguga, et mis tal
viga on, et tal nii palju lapsi on, kas ta ei
tea, et seda on võimalik vältida?

***Meil on peale tulemas
palju väiksem põlvkond
ning siis peaks
peres olema neli-viis last,
et rahvastik suudaks
ennast taastoota.***

HELJO PIKHOF

Minu arvates on uuringutest ilmnenud,
et Eesti naised, Eesti pered tahavad
rohkem lapsi, kui neil sünnib. Ehk on
nn sündimata jäävad lapsed see koht,
kus midagi saaks ette võtta, et sünniks
ka kolmas laps ja et sünniks ka neljas.
Sest kui mõtlen iseenda peale – ehkki ma
olen kogu aeg arvanud, et kolm last on
täiesti okei, on mul ometi kaks last. Ma
arvan, sarnane olukord on hästi paljudel
peredel. Meie poliitika peaks tagama, et
need lisalapsed ei viiks peret vaesusesse.
Võiks luua väga konkreetseid meetmeid
kolmandale-neljandale või ka viiendale

lapsele, see võiks olla meie esimene
samm.

Teiseks tooksin tagasi teema, et meie
laste välismaale õppima minek on tore.
Nad omandavad oskusi, vaatavad suurte
silmadega maailmas ringi, aga ma
kaotaksin ära need takistused, sellised
nähtamatud klaaslaed, mis meil eksis-
teerivad Eestisse naasvate inimeste teel.
Nad peavad tundma, et on Eestisse tagasi
teretulnud. Toon näited. Kasvõi laste kooli-
panek ei ole lihtne, eluaseme hankimine
ei ole lihtne, endale pangas arve avamine
ei ole lihtne, kui tuled Eestist ära oldud
viie või kümne aasta järel tagasi. Selliste
nähtamatute barjääride kaotamine võiks
olla esimene asi. See, milline on meie
sisseränne, on minu meelest juba teise või
kolmanda järgu teema.

HELJO PIKHOF: Kui suve lõpul tegi
Turu-uuringute AS vastavaid uuringuid,
olid tulemused igati rõõmustavad. Kahe
lapsega peredest ütleb 50 protsenti, et
nad sooviksid veel kolmandat last ning
nelja ja enam last sooviks neist tervelt
5 protsenti. Kui kõneleda edasi meedia
kõneainest, siis meedias ongi juba küsitud,
kas kolm-neli last peres on uus normaal-
sus, kas kolm ongi uus kaks. Kui vaatame
kas või sajandijagu ajas tagasi, siis on Eesti
peresse tahetud kogu aeg kolme last. Ja
kui mujal Euroopa Liidu maades inimesed
ei ütle, et nad sooviksid kolme last, siis
Eestis seda ikkagi öeldakse.

Rääkides prognoosidest, kui palju sellel
aastal lapsi sünnib, siis meie juubeliaastal
sünnib võib-olla 1000 last rohkem ja kui
me vaatame sündimuskordajat, siis see oli
enne 1,59 ja on nüüd 1,72. Ning sündi-
muskordaja on suurenenud kolmandate
laste arvel, neid on meile juurde tulnud.
Kuid meile on peale tulemas palju väiksem
põlvkond ning siis peaks peres olema vist
neli-viis last, et meie rahvastik suudaks
ennast taastoota.

Kui me räägime siin meetmetest,
siis ma ütlen, et täna on meie olukord
väga hea, võrreldes varem olnuga. Meil
on vanemahüvitis, meil on lapsetoetus

esimesele ja teisele lapsele. Ja vanemahüvitise süsteemi on tehtud paindlikumaks, meil on esimese ja teise lapse toetused nüüd 60 eurot, mis püsisid muutumatuna enam kui kümme aastat. Meil on kolme lapsega pere toetus 300 eurot. Ja on öeldud, et need toetused annavad selge signaali, mida me ühiskonnas ootame. Kui tegemist on universaalsete toetustega, näitab see, et iga laps on oodatud. Ja kui me toetame veelgi enam kolme ja rohkema lapsega peresid, siis on antud ka väga selge signaal, et ootame kolmandaid lapsi, ootame neljandaid lapsi jne.

SIRET KOTKA-REPINSKI: Kindlasti tuleb eestluse kestmiseks seada prioriteediks sündimus. Kui nüüd vaadata eri meetmeid, siis peretoetused on Eesti Vabariigis tõesti väga hästi välja töötatud, võrreldes kas või teiste Euroopa riikidega.

HELJO PIKHOF: Meist suuremad peretoetused on Euroopa Liidus ainult Luksemburgis.

SIRET KOTKA-REPINSKI: Eks see, et meil sünnib statistika järgi juba praegu kolmandaid lapsi rohkem kui eelmisel aastal, näitab seda, et alates kolmandast lapsest tõusnud peretoetus kui poliitiline meede on näidanud väga selget tulemust.

Kuid meie teadlased on välja toonud, et enne kolmanda lapse sündi on oht, et ei sünni esimest ega teist last. Kui vanemahüvitis lõpeb, siis inimene kukubki [lapsetoetuse osas] 55-le eurole, mis põhjustab väga suurt ebakindlust. Nii et eks me peame jõudma sinnamaani, et ka esimese ja teise lapse toetused oleksid suuremad kui praegu.

Muidugi, lapsed ei sünni siia ilma ainult raha pärast. Kindlasti on väga olulised partnerite omavahelised suhted ja neid tuleks toetada nõustamissüsteemiga, kui partnerite vahele on tekkinud barjäär. Jätkub inimeste üha mobiilsemaks muutumise trend, nad soovivad tööd teha ja samas ka lapsi kasvatada. Sellist traditsioonilist mudelit, kus ema on lastega kodus ja isa käib tööl, seda enam ei ole. Seetõttu on oluline, et märkaksime neid ettevõtteid,

kes loovad lapsevanematele vajalikke tingimusi, kes pakuvad kas hoiutubasid või kaugtöövõimalusi või osalist tööaega. Neid ettevõtjaid tuleks märgata ja neid tuleks ka eri maksumeetmetega toetada, et nad tõesti saaksid pakkuda osalise tööajaga võimalusi pereisale või pereemale töö- ja pereelu paremaks ühitamiseks. See on väga oluline, et me looksime sõbraliku keskkonna ja vaataksime seejärel olukorda tervikuna. Kindlasti peaksime selles suunas liikuma.

***Ettevõtjaid tuleks
maksumeetmetega
toetada, et nad pakuksid
osalise tööajaga
võimalusi
töö- ja pereelu
paremaks ühitamiseks.***

SIRET KOTKA-REPINSKI

Siret Kotka-Repinski (Keskerakond)

Foto: Erik Peinar

Yoko Alender (Reformierakond)

Foto: Erik Peinar

***Mulle tundub nii
iseenesestmõistetav, et
iga seaduseelnõu puhul
peaks iga saadik ja iga
ministeeriumitöötaja
kaaluma,
mida see tähendab
Eesti rahvale.***

YOKO ALENDER

YOKO ALENDER: Jaa, ma arvan igal juhul, et poliitikute asi ei ole öelda, kui palju neid lapsi seal peres peaks olema. See jäägu igaühe enda otsustada, küll aga on meie kohustus luua keskkond, kus perel on olemas kindlustunne, et tema heaolu ei vähene. Ja ma nõustun rahvastikuteadlastega, et nii lasterikka pere toetus kui ka varasem, juba loodud vanemahüvitis evivad oma mõju. Kolmanda lapse toetuse puhul on see

toetus veel täpsemalt sihitud. Muidugi on rahvastikuteadlased väitnud, et pere-toetuste ja nende mõjuga iibele on lugu nõnda, et nende toimimiseks tuleb neid justkui kogu aeg suurendada või siis tuleb kogu aeg midagi n-ö juurde pakkuda. Vastasel korral inimesed lihtsalt harjuvad. Kindlasti peaksime valimiste kontekstis tõstma teemana lauale selle, et peretoetused peavad käima kaasas elukalliduse tõusuga ning neid tulebki pidevalt ümber vaadata.

MART RAUDSAAR: Et need [peretoetused] ei püsiks kümme aastat ühel ja samal tasemel.

YOKO ALENDER: Just. Ja me ei ole täna veel rääkinud nendest, kellel on lapse kasvatamine võib-olla raskem kui teistel ehk me pole rääkinud puudega laste toetustest, mis on praegu ikkagi väga kehval järjel. Ma arvan, et inimestes loob kindlustunnet see, kui keegi ükskõik mis olukorras ei jää päris hätta. Kindlustunne peab praeguse olukorraga võrreldes kindlasti suurenema.

Kindlasti on veel lisaks terve hulk lapsevanemale olulisi teenuseid. Milline on lasteaed, milline on kool, kas õpetaja on stressis – kõik need asjad mõjutavad [kindlustunnet]. Kui teised kolleegid ütlesid, et [rahvastiku eri]komisjoni on vaja ja kokkulepet on vaja, siis mulle tundub see lihtsalt nii iseenesestmõistetav, et iga seaduseelnõu puhul iga saadik ja iga ministeeriumi töötaja peaks kaaluma, mida see tähendab Eesti rahvale. Samas teame juba seda, et sündimuse tõusu mõju rahvastikule avaldub n-ö tööjõu mõttes hiljem. Aga me ei saa kindlasti jätta rääkimata ka teistest aspektidest. Ja mis minu meelest on võib-olla natuke kurb – kuna peretoetused on tore, meeldiv ja poliitiliselt populaarne teema, siis tahes-tahtmata jäävad teised haakuvad teemad täna arutluse alt välja. Tihtipeale jääb selline mulje, et nüüd hakkavad poliitikud iivet tõstma.

MART RAUDSAAR: Aga mis peaks praegu arutlusel olema?

YOKO ALENDER: Kindlasti needsamad aspektid, et kuidas tööandjad on käinud ja põrminud korduvalt ustele. Mida ütles siin kolleeg EKREst... Ühest küljest ma nõustun, et Eesti peab olema proaktiivne oma sisserändepoliitikas ja oma tööjõu reguleerimise poliitikas, aga enamiku riikide kogemus ütleb seda, et põliselanik mingi hetk neid odavamaid töid enam teha ei taha. Mida me siis teeme, kuidas me oma majandust ümber korraldamine, kuidas meie tööstus digitaliseerub, kuidas me suudame inimesed ja robotid panna koos töötama, et neid lihtsaid töid jääks kiiremini vähemaks, eks ole, ja kuidas me organiseerime oma inimeste elukestvat õpet ja karjääripöördeid? Tegelikult tuleb ka need küsimused kõik ära lahendada, enne kui me ütleme absoluutse „ei“ lihtsamale tööjõule – kui me samal ajal teame, et meil praegu juba töötab ebaseaduslikult näiteks ehitusvaldkonnas ilmselt tuhandeid inimesi Ukrainast.

RAIVO PÕLDARU: Teeb heameelt, et oleme rääkinud sellest, et Eesti rahvas

peab ise kasvama. Vaja on meetmeid, mis iivet kasvataks. Väga-väga õige. Tulevik on ka suures osas tehnika päralt ja võib-olla saamegi neid lihtsamaid töid – töö olemus ju muutub – hoopis panna tegema masinad. Inimestele jääb nende kontroll.

Aga välja on käidud ka teised teemad. Jätkaks lisaks Yokole sellega, et tõepoolest, inimeste kasvamise keskkond määrab suures mahus inimeste mõttemaailma ja selle, kui palju lapsi saab meil olema. Tahan välja tuua veel ühe momendi, miks neid esimesi ei sünni. Paraku ongi läinud nii, et naised suures osas ei olegi võimelised sünnitama. Ei aita isegi kunstlik viljastamine. Kui suur see number on, ma ei ütle välja, aga tean, et see probleem on päris suur ja ilmselt aastatega kasvanud.

HELJO PIKHOF: Mis mõttes ei ole naised võimelised sünnitama?

RAIVO PÕLDARU: Lihtsalt bioloogiliselt ei ole võimelised sünnitama.

YOKO ALENDER: Kolleeg viitab ilmselt sellele, et looduse poolest fertiilsus langeb.

Monika Haukanõmm (vestlusringis veel Vabaerakond), Raivo Põldaru (EKRE) ja Yoko Alender (Reformierakond)

Foto: Erik Peinar

RAIVO PÕLDARU: Midagi on juhtunud.

YOKO ALENDER: Ei, midagi ei ole juhtunud, naised on ennast harima hakanud ja läinud tööle suuremal määral kui enne. Ja sünnitamise iga on natuke, esmasünnituse iga ...

RAIVO PÕLDARU: Ei, ma ei räägi üksinda east, vaid tegelikult ka sellest, mida mõned spetsialistid on öelnud, et karjäär rikub naised ära. Tähendab, see on kinni mõtlemises ja naised ei suudagi sellepärast rasestuda. Kas see on nüüd väljamõeldis? Ma räägin seda juttu, mis ma olen kuulnud.

SIRET KOTKA-REPINSKI: Ma tahtsin lisada, et meetmetest rääkides oli veel küsimus, et kas tagasiränne ja sisseränne peaksid olema soodustatud. Rääkides üldiselt odavast tööjõust, siis me peame elavdama majandust, et meie inimesed ei läheks Eestist ära lihtsalt palgatöö pärast, näiteks Soome või Rootsi või kuhugi

Mart Raudsaar (Riigikogu Toimetiste peatoimetaja)

Foto: Erik Peinar

mujale. Aga majanduse elavdamine tundub lihtne, sul on vaja töökäsi, kes toimetaksid. Täna oleme ettevõtjate sõnul olukorras, et nad toodaksid ja oleksid efektiivsemad ja tegelikult majandus ka kasvaks, aga neil ei ole reaalselt töökäsi. Kui Yoko siin mainis ehitajaid, siis minu perekond puutub väga tihedalt kokku põllumajandussektoriga ning kuna selles sektoris on vaja teha füüsilist tööd ja käsi puutub kokku sõnnikuga, siis neid inimesi ei ole Eesti Vabariigis nii väga võtta, kes oleksid valmis tulema. Ma tean paljusid mahefarme siin Harjumaal ja Lõuna-Eestis, kus põhiline tööjõud on pärit Ukrainast ja nad tegutsevad ajutise tööloaga.

Nad tulevad, on siin kuni üheksa kuud, lähevad mõneks kuuks ära ning tulevad Ukrainast tagasi. Aga nad on meile kultuuriliselt lähedased, keel on meile lähedane [vene keele abil osaliselt mõistetav] ja nad teevad vajalikku tööd. Ja me suudame neile põllumajandussektoris maksta nende jaoks konkurentsivõimelist palka, mis on... noh, eestlased ei tule selle peale [tööle]. Kui me tahame majanduskasvu, siis peame mõtlema, et peame mingisuguses sfääris neid oskustöölisi siia sisse võtma. Täna on küll osa inimesi [oskustöölised] tõstetud kvoodi alt välja, aga see ei lahenda kindlasti meie probleemi tervikuna. Seega teema tuleb tuua senisest rohkem lauale ja need asjad üle vaadata. Saan aru, et peamine partei, kes on lisaks EKRE-le sellele vastu, on Isamaa. Nad ei ole nõus, et me tooksime võõrtööjõudu sisse. Aga kui me taotleme Eesti inimeste heaolu ega taha, et meie perekonnad lahkuksid Soome, Rootsi või teistesse riikidesse, siis peame selle nimel ikkagi töötama.

MART RAUDSAAR: Siin saamegi nüüd natuke debateerida. Millised peaksid olema kõige esimesed poliitika-meetmed, mida ette võtta? Siin võivad loomulikult olla erimeelsused, aga võib-olla õnnestub meil selles osas mingit konsensust otsida.

YOKO ALENDER: Arvan, et tuleb otsida tasakaalu ja ei ole piisav minna lihtsalt seda teed, et tuua ise rohkem odavat tööjõudu sisse ja et riik seda valikut omalt poolt toetab. See ei ole pikaajaline lahendus. Ma arvan, et teema on kogu meie majanduse ümberstruktureerimine, kõrgema lisandväärtusega tootlikkuse kasv, teaduspõhisuse suurendamine.

MART RAUDSAAR: Teisisõnu, teha vähem lihttööd?

YOKO ALENDER: Tõesti, 21. sajandil inimesele lihtsalt kohal olemise, füüsiliselt kohal olemise eest palka maksta ei ole mõistlik. Paljusid protsesse, kus on senini vaja läinud inimesi, saab automatiseerida. Ja kui me räägime Eestist kui e-riigist, siis kindlasti oleme kõrgelt arenenud oma riigiteenuste digitaliseerimise poolest, aga kui me vaatame oma tööstust ja ettevõteteid ning nende võimekust digitaalses valdkonnas oma tootmist digitaliseerida, kasutada seal ära moodsaid lahendusi, siis seal oleme jäänud maha ega ole piisavalt investeerinud teadus- ja arendustegevusse. Arvan, et siin tuleb otsida tasakaalu. Ma olen nõus, et tasakaalu tuleb otsida mõistlikult arutledes, mitte mingitele hirmudele mängides.

SIRET KOTKA-REPINSKI: Tuleb vaadata statistikale ja prognoosidele otsa.

YOKO ALENDER: Absoluutselt. Tegemist on poliitilise otsusega, et kui Eesti eeliseks oli pikka aega odav tööjõud, siis praegu meil seda eelist enam ei ole. Eesti inimene ei rahuldu enam nii madala palgaga ja see on loomulikult õigustatud, sest hinnad tõusevad, elukallidus tõuseb. Me tahamegi... noh, tahamegi kolme last ka lausa, kõike tahame korraga, üks ole, tahame hästi tublid olla. See ongi meie tugevus. Aga siis me peame riigina tegema õigeid otsuseid, et see potentsiaalsus ellu rakendada. Me oleme juba [sisserände] kvoodi alt ära tõstnud tippspetsialistid, keda meil on tõesti siia väga vaja.

Tööandjad on need probleemid ilusti välja toonud ja ma arvan, et ühiskonnas

hakkab see signaal ka kohale jõudma. Ka siin kõrval kolleeg EKRE-st või kolleeg Isamaast, kõik tunnistavad, et tõesti, töökatte vähesus on praegu kõvaks pudelikaelaks. Ja lahendama tuleb asuda mõlemalt poolt. Lõppude-lõpuks on rändeteema maailmatrende vaadates pigem kasvav teema. Meil on erinevate andmete kohaselt rändamas 40–60 miljonit inimest. Endale paremat elu või paremat kliimat otsimas. Ja neid ei saa selles süüdistada.

RAIVO PÕLDARU: Räägitakse ka 250 miljonist põgenikust.

YOKO ALENDER: Jah, neid andmeid on tõesti erinevaid. Arvan, et Eesti võiks pea liiva alla peitmise asemel õppida Kanadast, kus on väga selgelt läbi mõeldud, milliseid inimesi nad oma riiki vajavad ja kellele nad suudavad uusi võimalusi pakkuda. Kõik need asjad tuleks meilgi n-ö proaktiivselt läbi vaadata, et kas me siis läheme Kanada süsteemile, mille kohaselt hinnatakse sisserändaja haridust, vanust, sugu, kõike, mida vaja on. Või jääme ootama ja siis lihtsalt oleme mingi ebaseadusliku protsessi tunnistajaks.

HELJO PIKHOF: Lähen siit kohe edasi. Kui kõnelesime ennist teadusest ja tehnikast ning vähesest rahast, siis mina olen rääkinud Tarmo Soomerega. Soomere ütles, et Eesti teadus teeb väga vähe koostööd ettevõtlusega ning samuti on vähe praktilist väljundit. Tegelikult peaks seegi olema palju suurem. Ja nüüd, kui vaatame tuleviku trende, siis... ega me täna ei tea, kui kiiresti need tehisintellekti asjad ja automatiseerimine arenevad ja kas meil on sellist tööjõudu samas mahus aastakümnete pärast üldse vaja. Võib-olla teeme sellesama tööjõuga, mis meil siin on, enamiku asju ära. Kui vaatame teadlaste oeldut aastate 2000–2017 kohta, siis Eesti rahvastik vähenes 52 000 inimese võrra ja samal ajal suurenes hõivatute arv enam kui 70 000 inimese võrra.

Aga ennist jäi mul ütle mata, et kui inimeste käest on küsitud, et miks ei sünni perre teist või kolmandat last, siis

on põhjusena nimetatud riigi ebapiisavat materiaalselt toetust, kasinaid lapsehoiuvõimalusi ja kartust, et oma lastele ei suudeta anda head haridust. Neid momente on rahvastikuteadlased välja toonud. Ja nendest hirmudest lähtuvalt ma võin öelda, et nii eelmises koalitsioonis kui ka selles on tehtud päris palju ära. Siin kõlas, et peale vanemahüvitise perioodi lõppemist peaks olema lasteaias nõnda, et kohatasu ei maksa,

***Räägime
immigratsioonist,
enne kui oleme rääkinud
oma reserve
ärakasutamisest.
Meil on hulk noori,
kes ei õpi ega tööta.
Reserv on ka
vanemad inimesed.***

RAIVO PÕLDARU

Raivo Põldaru (EKRE)

Foto: Erik Peinar

et toiduraha ei maksa, et alusharidusele oleks kõigile juurdepääs. Ma võin Tallinna puhul öelda, et lasteasutustes toiduraha ei võeta, kuid Tartus on täna lasteaiakohatasu ja toiduraha kokku ümmarguselt 100 eurot ja tuleval aastal tõuseb see veel, ehkki Tartus on väga palju teisi plusse. Ütleme nii, et lastehoiukoht või lasteaiakoht on igaühele kättesaadav ja 150 kohta on veel üle, see on kahtlemata pluss.

RAIVO PÕLDARU: Ütleksin, et Eesti ja Kanada võrdlemine ei ole päris adekvaatne, sest riigid on erinevad. Meie oleme kindlasti rahvusriik, aga Kanada seda teps mitte pole. Aga see süsteem, kuidas nad võtavad endale inimesi vastu, see on õige ja tore, seda võib mujalgi kasutada. Aga meie räägime immigratsioonist, enne kui oleme rääkinud oma reserve ärakasutamisest. Sest meil on kusagil 20 000 ja 30 000 vahel neid noori, kes ei õpi ega tööta. See on reserv! Reserv on ka vanemate inimeste osas. Omast käest ütleks, et juhtus nii, et kool läks mul kinni ja mina jäin tööta, aga pension terendas üheksa kuu pärast. Elasin siiski päris lähedalt ära, sest toetusel, mida maksti, ei olnud viga. Tööstöbüroos arvel olles olin sunnitud kandideerima väga mitmetele kohtadele...

KEEGI VESTLUSRINGIS

OSALEJATEST: Riigikokku!

RAIVO PÕLDARU: Ei olnud nii, natuke oli Riigikoguni aega, aga kandideerisin mitmetele kohtadele. Ja tõesti, kui tulid noored sirged mehed nagu latid sisse ja kandideerisid, siis vanakesel ei olnud mingisugust võimalust võitjana välja tulla. Ja nii see oligi. Päris mitmeid kohti sai ikka selle üheksa kuu jooksul läbi käidud. Lihtsalt sind ei ole enam vaja! Nii et tegelikult on meil reserv ikkagi olemas! Kui me suudame kuidagi murda selle barjääri [et vanemaid inimesi tööle ei võeta], siis siin peituvad võimalused, et me ei kaotagi oma tööjõus väga palju. Reserv on ka abortides. Ja kui räägime paindlikkusest ja osalisest tööajast ja kõigest sellisest – kui suudame need mõtted ellu viia, siis minu meelest meie tööturu olukord ei kujune nõnda drastiliseks, et peaksime

väljastpoolt piiri endale väga palju tööjõudu otsima. Töövõtjatel on selge, miks nad seda [välisest tööjõu sissetoomist] tahavad. Kõrgete tööjõumaksude tõttu on soov hoida Eesti inimeste palgad madalal, selle asemel, et rakendada veidi innovatsiooni oma ettevõtte, neisse investeerida ja natuke efektiivsemalt töötada. Selle asemel läheme lihtsamat teed ja nõuame endale ukrainlasi.

SIRET KOTKA-REPINSKI: Kui vaatame viimaste aastate trende, siis Eesti rahvastik on püsinud või ka natukene kasvanud just sisseerandajate arvel. See kasv ei ole toimunud sündimuse arvel. Nii et minu meelest on see poliitikutele otsustamise koht – kas laseme trendil sujuvalt jätkuda, et sisseerandajate arv vaikselt suureneb ja tegeleme paralleelselt sündimusega ka ning hoiaime niimoodi oma rahvastikku – või ütleme, et meile see ei sobi ja tahame näha ainsa variandina Eesti rahvastiku tõusu sündimuse arvel. Poliitikud peaksid otsustama, milline siis Eesti riigi suund on!

Teise teemana, mida Raivo ennist puudutas, rääkides vanemaealiste vähesest ärakasutamisest, on probleem väheses ümberõppes. Eestis on sellest räägitud kümme aastat või rohkem, aga sellega ei ole sisuliselt tegeletud. Kui me oleksime efektiivsed ja interaktiivsed ning kasutaksime ümberõppe võimalusi rohkem, siis arvan, et tööhõive probleem oleks ka vanemaealiste seas märksa väiksem ja nad saaksid võib-olla kergemini tööle. Ümberõppimine võib olla siin Tallinna linnas ja teistes suuremates linnades inimestele kergem, aga maal, kui sa oled olnud näiteks elupõline lüpsja ja järsku sulle öeldakse, et enam sind ei vajata, sest farm pannakse kinni, siis sul on väga raske minna ja hakata uuesti mingit täiesti uut ametit õppima. Sest me ei ole tegelenud sellega, et inimest kogu aeg harida, et ta saaks kogu aeg ümberõpet. See on üks väga suur murekoht, me peame jõudma sõnakõlksudest tegudeni! Siia maani on sellest ainult räägitud.

Mis puutub noori, siis trend näitab väga selgelt, et noored ei tahagi enam olla kümme aastat järjest ühel töökohal ja kella

kaheksast viieni tööl, vaid tahavad olla märksa mobiilsemad. Nad tahavad olla projektipõhised, osalise tööajaga, teha üks-kaks aastat midagi, ja seejärel edasi toimetada. Me ei saa eeldada, et meie noored istuvad kindlal kellaajal tööl, nagu on harjunud meie põlvkond. Nad on teistsugused. Ja me peame seda ära kasutama, et nad on teistsugused. Nad näevad ka asju teistmoodi ja mõnikord isegi nutikamalt. Ettevõtjad peavad nende mõtetega kaasa tulema.

MONIKA HAUKANÖMM: Kõigepealt, kuna ma ei saanud migratsiooniteema juures sõna, siis tuleksin korra selle juurde tagasi. Loomulikult on meil vaja odavat tööjõudu põllumajandusse, ehitusse ja igale poole. Kuid meie eesmärk peaks olema nn kõrgepalgalised inimesed, keda me ootame Eestisse. Siis oleks meil võimalik tootlikkust kasvatada ja seeläbi parandada ka igapäevast toimetulekut. Migratsiooni teema juures peaks riigi ülesanne olema sulandada senisest oluliselt rohkem Eestisse tulevaid inimesi eesti keele- ja kultuuriruumi. Me ei tee seda tegelikult. Ja me ei tee seda ju ka oma venekeelsete inimestega piisavalt palju, et anda neile võimalusi eestlastega ja eesti keele ja eesti kultuuriga tutvavaks saada. Seda peaks kindlasti tegema. Ja kui räägime kõrgepalgalistest inimestest, kes tulevad Eestisse, siis nad võib-olla leiavad, et see on parim koht elamiseks. Ja see peabki olema eesmärk, et lisaks eestlastele on ka teistel inimestel siin hea elada ja ennast turvalisena tunda.

**Riigi ülesanne peaks olema
senisest oluliselt rohkem
sulandada Eestisse
tulevaid inimesi
eesti keele- ja
kultuuriruumi.**

Me ei tee seda tegelikult.

MONIKA HAUKANÖMM

Aga kui räägime väga palju rahast ja sellest, et meie toetused on juba päris head, juba jõuame varsti Luksemburgile järele ja oleme teistest riikidest ettegi jõudnud, siis universaalsed lastetoetused võiks jätta olemasolevale tasemele ning neid pigem indekseerida, hoida neid paigal. Peaksime palju rohkem mõtlema nn personali-seeritud või sihitatud toetustele. Täna on korraks mainitud, et lapsevanemal on raske toime tulla, kui perre sünnib puudega laps. Või näiteks 40-ndates eluaastates naised, miks nad ei sünnita juba kolmandat või neljandat last? Neil on topelt hool-duskoormus – ühelt poolt on sul lapsed, teisalt on sul vanemad. Pigem tundub mulle, et universaalsetelt toetustelt peaks liikuma vajaduspõhiste toetustele. Aga see, millela ei hakka sündimus tõusma, on töö- ja pereelu ühildamine ja paindlikud töövormid ning selles kontekstis väikeette-võtluse toetamine. Ning kasvõi kodulaenu riiklik garanteerimine või siis toetamine sellega, mida on vaja neljanda või viienda lapse sündides... kui sa järsku ei mahu enam tavalisse autosse. Sellele tuleb mõelda ning vastavad riiklikud garantiid annaksid tunde, et sind väärtustatakse ja märgatakse. Võiksime lõpuks jõuda ka selleni: kui räägime kusagile minemisel perepiletist, siis mis on pere? Tavaliselt on see kaks pluss kaks. Kaks vanemat, kaks last. Ja kui sul on juba kolm või neli last, siis neile tuleb osta täispiletid, kui sa lähed näiteks kasvõi kuhugi ujuma. Minu arvates ei ole see normaalne.

HELJO PIKHOF: [Siretile] Sa rääkisid ümberõppest ja täiendusõppest. Ma arvan, et noortel on raske tööle saada ja samuti inimestel, kes on 50+, võib-olla isegi 45+, kes on töö kaotanud. Siin üksnes ümberõpe ei aita. Eksisteerib vastav ühiskonna suhtumine ja inimest ei kutsuta isegi vestlusele, ehkki võid saada oma vingi CV. Mul on palju tuttavaid, kes on väga haritud, kes kandideerivad nendele ametikohtadele, mis vastavad just nende teadmistele, aga tööle nad ei saa, isegi välja ei kutsuta. Nii et paraku see nii on. Ma

olen nõus väitega, et meie väärt tööjõudu ei kasutata alati ära, aga samas jällegi, ega noortel pole ka kerge alustada. Kui sul pole töökogemust, ei taheta sind väga.

YOKO ALENDER: Lihtsalt hea on kuulda, kuidas tõdetakse, et vanemaealisi diskrimineeritakse – ja seda räägivad koalitsiooniliikmed, kes on ise töötavaid pensionäre kõrgemalt maksustama asunud. Ma arvan, et kõigepealt võiks baasasjad korda teha ja küll siis ka ühiskond mõistab signaali, mida poliitikud saadavad. Ümberõpe kindlasti ei ole ainult sõnakõlks, kutsehariduses osalevad praegu väga paljud n-ö karjääri pöörajad. Aga kindlasti saaks ära teha veel rohkem.

Ja üks teema veel, mida tahtsin repliigi korras öelda: olen igati nõus sellega, et täna Eesti venekeelsesse peresse sündival lapsel ei ole veel võrdseid võimalusi ja üleminek tühtsele haridussüsteemile aitaks kindlasti neid võimalusi parandada. Need on kaks puhtalt poliitilist teemat, mis näivad mitte olevat otseselt rahvastikuga seotud, aga tegelikult nad seda on.

MART RAUDSAAR: Lõpetuseks küsin, mida teie isiklikult teeksite esimese asjana Eestis korda. Oletame hüpoteetiliselt, et teil pole selleks piiranguid, pole vaja poliitilisi kokkuleppeid ja raha on piisavalt.

HELJO PIKHOF: Alustame lastest. Nagu ma juba enne ütlesin, on lastega perede heaks väga palju ära tehtud. Ja need toetused, mis meil on ja see süsteem, kõik see hea, mis on laste jaoks tehtud, peab püsima ja toetused ei tohi langeda. Aga alus-haridusest rääkides peaks see olema kõigile kättesaadav, kohatasu ei peaks maksma ja toiduraha peaks tulema riigi poolt.

Elukaare hilisemas osas on laste juurde sündimisel sageli takistuseks see, et pead oma vanavanemate eest hoolt kandma – ja pead nende eest maksma. Paraku meie perekonnaseadus on selline. Riik võiks siin panna õla alla. Ütleme näiteks, et kui on vaja koduhooldusteenuseid, võiks riik aidata nende eest maksta, toetaks oma-valitsusi, et inimesed saaks võimalikult kaua olla oma kodus ja kui enam kuidagi

ei saa, siis hooldekodus. Riik maksaks hooldekodukoha maksumuse ja pensioni vahe kinni ja kümme protsenti pensionist peaks inimesele veel kätte jääma. Soomes on teatavasti nii, et kui keskmine pension on umbes 1650 eurot ja hooldekodukoht maksab näiteks 3000–4000, siis riik ja kohalik omavalitsus maksavad selle vahe kinni. Meil peaks olema sama süsteem ning inimestele peaksid olema kättesaadavad koduhooldusteenused.

RAIVO PÕLDARU: Üks probleem on seotud vanadega, mida Heljo juba nimetas. Aga teisena pakun välja noorte perede probleemi, sest veidi oleme teinud juttu sellest, et pärast laste sündi jäävad eluasemed väikeseks, autod jäävad väikeseks. Ma arvan, et laste sünniga peresse peaksid saabuma ka võib-olla mingisugused soodustused, näiteks korterite või majade ostmisel. Võiks kaaluda riigi tagatist eluasemelaenule ning laste sünniga võiks laen vastavalt väheneda. Või näiteks võiks kaaluda tulumaksusoodustust, inimese tulumaksud võiksid väheneda seoses laste kasvatamisega ja võib-olla kuni nende 18-aastaseks saamiseni. Laste kasvatamisel võiksid perele olla sellised toetusmeetmed, mis võimaldaks lapsel normaalses olukorras kasvada. Praegu näpuotsast makstav lastetoetus lihtsalt kulub lapse vajadustele.

SIRET KOTKA-REPINSKI: Peale lasterikaste perede toetuste tuleks kindlasti vaadata üle esimese ja teise lapse toetus, mis on minu meelest ikkagi ajale jalgu jäänud. Teiseks, kindlasti on üks last kasvatavatel inimestel palju raskem ja tihti ei saa nad alimente kätte. Elatisabifondi süsteem tuleb üle vaadata, et see muutuks neile kättesaadavamaks. Mis puudutab puuetega lapse vanemaid, siis nende toetamises on Eesti riik seisnud väga kaua paigal, samuti tuleks olukord üle vaadata. Ja veel, noorte puhul on probleemiks see, et enne laste saamist nad vaatavad, kas elavad üüripinnal või enda elamispinnal. Ja siin tuleks mõelda, kuidas Eesti riik saaks appi tulla, kas siis pakkudes rohkem eluaseme käendust või aidates eluaseme sissemaksuga. Meil on

praegu Eestis need toetusmeetmed välja töötatud, aga need ei ole piisavad. Ja noored ütlevad, et need ei ole motiveerivad. Sellised toetusmeetmed on aga väga olulised asjad. Ja peale kõige muu tuleb kindlasti mõelda, kuidas saaksime Eesti majandust ja palka tõsta, nii et palga pärast Eestist ära läinud inimesed tahaksid tulla tagasi. Punkt üks: see on ülioluline, me peame nende inimestega sidet hoidma. Punkt kaks, peame palga pärast Eestist lahkunud inimesi motiveerima siia naasma.

HELJO PIKHOF: Ma ütlen vahele, et meie elatisabifond on praegu väga hea.

MONIKA HAUKANÕMM: Vestluses pole veel nimetatud paari minu arust väga olulist asja, mida peaks kiiresti tegema. Esiteks, andma noortele võimaluse parandada oma vanemlikke oskusi. Ehk siis, et lapsed oleksid õnnelikud nendes perekondades, kuhu nad sünnivad. Selleks on vajalik vanemlike oskuste õpetamine, alates koolist ja miks mitte spetsiaalsete

Monika Haukanõmm (vestlusringis veel Vabaerakond)

Foto: Erik Peinar

Vasakult paremale: Monika Haukanõmm (vestlusringis veel Vabaerakond), Raivo Põldaru (EKRE), Yoko Alender (Reformierakond), Heljo Pikhof (SDE), Siret Kotka-Repinski (Keskerakond) ja Mart Raudsaar (Riigikogu Toimetiste peatoimetaja)

Foto: Erik Peinar

programmide abil ka pärast kooli lõpetamist. See on üks asi. Teine tähtis asi on eluasemeprogrammid noortele peredele, sest eluasemed ei ole noortele kättesaadavad, kuna pank ei anna isegi laenu, kui ostad endale väikese elamise näiteks kusagile Võrumaa kolkakülakesse – kust mina pärit olen, iseenesest väga nunnu koht.

Kolmas asi oleks laste sündimise väärtustamine meie maksupoliitika ja ka pensionipoliitika abil. Ja neljas, võib-olla kõige laiem ja raskemini teostatav oleks muuta ühiskonna suhtumist lastega peredesse. Et enam ei oleks seda hetke, kus lähed lastega restorani ja nad natukene kilkavad-hüppavad seal ja võib-olla midagi näpivad –, et sind ei vaadataks nii, et tulid jälle segama. Lapsed peaksid olema igal pool teretulnud ja see oleks normaalsus, mitte ebanormaalsus.

YOKO ALENDER: Kordan alustuseks üle oma varem öeldud kaks ettepanekut. Esiteks, töötavate pensionäride karistamine tuleb kindlasti lõpetada. Mis panustamisest me töötavate pensionäride puhul räägime, need inimesed ongi terve elu panustanud ja kui tahavad tööd teha, siis tahavadki panustada ja peaksid saama selleks võimaluse.

Teine asi on üleminek ühtsele eestikeelsele haridussüsteemile. Ja kolmas, millest me pole üldse rääkinud, puudutab meie elukeskkonda. See on seotud nii tagasi-rände kui ka sellega, et me tahame siia inimesi, kes on talendid, kes on spetsialistid. Mina teeksin nii, et meie elukeskkonna, ka linnaliste piirkondade kujundamine inimsõbralikuks saaks Eesti riigis prioriteediks, et seda hakataks tegema professionaalselt ja sinna suunataks piisavalt vahendeid

ning see valdkond saaks ükskordki selle tähelepanu, mida ta väärib. Aitäh! Sest ma arvan, et neid inimesi, keda meile siia väga vaja on – eriti kui me räägime tippspetsialistidest –, neid ei motiveeri palk, mis oleks neil mujal ilmselt kõrgem. Nemad tahavad head elukeskkonda ja selleks on Eestis väga suur potentsiaal.

HELJO PIKHOF: Viimasega olen väga nõus.

Välislähetuse tõttu ei saanud vestlusringis osaleda Isamaa esindaja. Küll aga saatis Isamaa esimees **HELIR-VALDOR SEEDER** vastused Riigikogu Toimetiste küsimustele kirjalikult.

Milline võiks olla optimaalne Eesti rahvaarv ning kuidas seda saavutada?

Optimaalset rahvaarvu kui sellist on keeruline määratleda. Optimaalne rahvaarv on see, mis tagab meie rahva ja riigi püsimise. Samas on oluline, et rahvastiku koosseisus oleks tasakaal.

Eesti rahvaarvu suurendamiseks on põhimõtteliselt neli viisi: sisserände suurenemine, eesti diasporaa tagasiränne, iibe suurenemine, inimeste eluea pikenemine. Millised viisid võiksid olla eelistatumad ja miks?

Eesti rahvaarvu ei pööra kasvule ainult üks eelnevalt pakutud lahendustest. Jätkusuutlikkuse ja Eesti kui rahvusriigi püsima jäämise tagab kompleksne lahendus, mis tähendab nii diasporaa tagasirännet, iibe suurenemist kui ka inimeste eluea pikenemist. Sisserände suurendamine ei ole jätkusuutlik lahendus, sest ka sisserändajad vananevad ja see toob nõudluse ainult uue sisserände järele. Pärast taasiseseisvumist on eestlaste osakaal rahvastikust kasvanud ning Eesti riigi huvides on, et eestlaste osakaal rahvastikust ei väheneks.

Millised on riigi võimalused mõjutada eespool nimetatud rahvaarvu suurendamise viise? (Poliitikasoovitused)

Diasporaa tagasirände suurendamine sõltub ennekõike Eesti majanduse käekäigust ja sellest, kas inimesed tunnevad, et

neil on võimalik tagasi pöörduda. Selleks tuleb pakkuda riiki naasnud inimesele ning tema perele tuge ja nõustamist.

Väga oluliseks pean, et süvendatud tähelepanu väärib pere- ja sündimuspoliitika.

Kaudsematest meetmetest on oluline vanemluse toetamine. Esmakordselt Eesti ajaloos on vanemluse nõustamise programm riiklikul püsirahastusel. See meede on suunatud ennekõike värsketele vanematele.

Riigikogu võttis äsja vastu vanemahüvitise muudatused, mis aitavad senisest paremini ühildada töö- ja pereelu. Sellele lisaks peame pakkuma lastehoiuvõimalusi ja lasteaiakohti lapsevanematele, kes töötavad ebaregulaarsetel aegadel (nt öösiti ja nädalavahetusi). Selleks on vahendid ette nähtud ning paindlike lastehoiuvõimalusi ning eriilmelisi lastehoiukohti luuakse üle Eesti.

**Sisserände suurendamine
pole jätkusuutlik
lahendus,
sest ka sisserändajad
vananevad
ja see toob nõudluse
uue sisserände järele.**

HELIR-VALDOR SEEDER

Perepoliitikas mängib olulist rolli ka turvatunne ja materiaalne pool. Lapsed ei sünni raha pärast, aga lapsed võivad raha pärast sündimata jääda.

Isamaa teeb ettepaneku laiendada tulumaksuvabastust lastega peredele. Meie ettepaneku kohaselt oleks esimese lapse maksuvaba tulu 100 eurot, teise lapse kohta 200 eurot ning kolmanda ja järgneva lapse maksuvaba tulu oleks 300 eurot kuus. See toob näiteks kolmelapselise pere eelarvesse 1440 eurot aastas. See oleks täiendus kehtivatele lastetoetustele. Õiglane oleks ka siduda deklareeritava

tulumaksuvabastuse ülempiir laste
koolituskuludelt laste arvuga peres.

Kaaluda tuleks lastetoetuste indekseerimist sarnaselt pensionidega, mis arvestaks elukalliduse kasvu. Nii ei sõltuks lastetoetuste ajaga kaasas käimine poliitikute juhuslikest otsustest.

Jätkata tuleb huvihariduse parema kättesaadavuse tagamise meetmetega lastele, eriti lasterikastele peredele. Just aktiivsed tegevused on alus meie laste silmaringi ja mõttemaailma arengule.

Eesti peretoetuste poliitika on sünnikeskne, kuid me peaksime panustama perede kindlustundesse ka lapse hilisemas vanuses. Kolmelapselise pere lapse täisealiseks saamisel väheneb riigi tugi märgatavalt. Kuid just sel hetkel tekivad perele lisakulud, sest vanim lastest läheb näiteks ülikooli. Seetõttu tasub kaaluda, et riigi tugi väheneks järk-järgult.

Lasterikaste pere Kredexi kodutoetuse kriteeriumid ja summad vajavad ajakohastamist. Riigi tugi tuleb suunata sinna, kust king tegelikult pigistab, sest lasterikkad pered vajavad eluruumide küsimuses rohkem abi.

Riigi perepoliitika peab olema püsiv ja stabiilne. See tähendab, et kehtestatud toetused ja soodustused on pikaajalised ning need ei kuulu majanduslanguse või kriiside korral esmajärjekorras kärpimisele.

2019. aasta riigieelarves on ette nähtud vahendid Eesti Pere Sihtkapitali asutamiseks. Viimane mahukam pere- ja sündimusuuring toimus rohkem kui kümme aastat tagasi. Selleks, et meie sündimus- ja perepoliitika põhineks teaduslikul alusel, algatab sihtkapital alus- ja rakendusürauringute programmi. Eesti Pere Sihtkapital korraldab ja toetab algatusi, mis toetavad vanemlust ja pereväärtusi

Helir-Valdor Seeder (Isamaa)

Foto: Erik Peinar

ning läbi teaduspõhise lähenemise teeb poliitikasoovitusi riigile ja omavalitsustele.

Veel. Eesti rahvastik vananeb.

Arvestades 1990ndate järsku sündimuse langust, on tegemist trendiga, mida lähiajal muuta ei ole võimalik. See tähendab seda, et peame kohanema muutuva rahvastiku koosseisuga. Me soovime, et eakad inimesed oleksid võimalikult terved ja aktiivsed. See tähendab olulisi investeeringuid just nimelt tervisekahjude ennetamisse. Selleks tuleb investeerida inimeste tervisekäitumisse ning suurendada teadlikkust riskidest, mis kaasnevad ebatervislike eluviisidega.

Praegu on iga neljas kooliteed alustav laps ülekaaluline. See tähendab, et teadlikkuse suurendamiseta kasvab järgnevatel aastatel üles suure terviseriskiga põlvkond, mis omakorda tähendab vähem tervelt elatud aastaid ja lühemat eluiga. Seetõttu tuleb leebete mõjutusmeetmete abil ja suurema riikliku sekkumisega parandada inimeste teadlikkust tervislikest eluviisidest.